

Protokoll, hållet vid förhör i Kiruna
Den 2/2/45

den 28 februari 1945 i ärende angående ett
den 23 i samma månad i Björnfjell inträffat
intermezzo mellan svensk tågpersonal och
norsk polis.

Närvarande: T.f. distriktschefen Lindblad

Förste maskiningenjören Dahlstedt

Undertecknad, distriktssekreterare.

Sedan generaldirektören Dahlbeck den 27 februari 1945 telefonledes anmodat distriktschefen att ofördröjligen låta verkställa noggrann utredning i rubricerade ärende genom distriktssekreterarens försorg, hade förhör blivit utsatt att hållas härstädes denna dag, därom vederbörande underrättats.

Då nu ärendet å utsatt tid till handläggning företogs, inställde sig lokföraren Erik Adolf Grafström, maskinbiträdet nr 2237 Karl Johan Gustav Rytting, stationskarlarna nr:ris 5241 Axel Evert Aspgrén och 5347 Tage Leopold Wiklund samt tulluppsyningsmannen Carl Philip Törnquist.

Tidigare hade från vederbörande sektionsföreståndare till distriktschefen inkommit följande handlingar:

1) "Utdrag ur tågrapporten för tåg nr 2831 den 23/2 1945: Vid km 41 + 900 (geografiska gränsen) Björnfjell - Riksgränsen upptäcktes av den tyska gestapo, att en norsk järnbaneman befanns på loket. Med hotelse till livet måste lokpersonalen, lokförare Grafström och maskinbiträdet Rytting, låta dessa visitera loket, varvid den norske järnbanemannen avkördes. Han hade utan lokförarens vetskap tagit plats på loket. E.Aspgrén, tbfh. Rätt utdraget intygar: B.Kabo."

2) "Lokförarerapport (Händelserapport). Kiruna lokstation den 23/2 1945. Tåg nr Pt. 2831 den 23/2 1945. Lok litt Dk. nr 444.
Lokförare: Erik A. Grafström. Biträde: Carl Rytting, 2237.

Tåg 2831 bestående av 16 axlar, 218 ton och 179 bromston.

Vid ankomst till Riksgränsens Norska galleri kom Norska polisen och begärde under revolverhot till livet att få undersöka maskinen. Detta beviljades av mig. Vid visiteringen påträffades en norsk stationskarl, som oss ovetande smugit sig ombord på loket och gömt sig bakom transformatorn under oljeströmbrytaren. Bakhyttens båda dörrar voro låsta när vi bytte ända på loket. Med vetskap av de risker som föreligga för mig såväl som Rytting vid ett nytt besök i Norge, får jag å hans

som egna vägnar vördsamt anhålla om att befrias från sådan tjänst, som nödvändiggör passerandet av gränsen mot Norge under den tid nuvarande krig pågår."

3) "Anteckningar förda vid förhör på maskiningenjörsexpeditionen i Kiruna den 24 februari 1945.

Närvarande: Förste maskiningenjör S.Dahlstedt

Lokförare E.A.Grafström

Maskinbiträde 2237 C.Rytting.

Anledningen till förhöret utgjordes av bilagda händelserapport från tåg 2831 den 23/2 1945. Utöver denna meddelas följande.

Tåg 2831 utgjordes av från Björnfjell återgående lok och tågsätt från tåg 94.

Sedan tåg 94 ankommit till Björnfjell kom norske stationskarlen Forsberg, som sedermera påträffades i loket, fram till loket och tjänstgjorde som växlingsledare, medan loket förflyttades från tågsättet och till bangårdens västra ände. Sedan såg lokpersonalen ej till Forsberg förrän strax före tågs 2831 avgång från Björnfjell då han rengjorde växlar i bangårdens östra ände. Loket manövrerades från A-ändan (d.v.s. västra änden) ända tills loket förts intill tågsättets östra ände. Under hela denna tid hölls B-hytten låst. Efter ankomsten till tågs 2831 östra ände bytte lokpersonalen hytt och låste därvid dörrarna till A-hytten.

På vilket sätt och när Forsberg tagit sig in i lok 444 till tåg 2831 hade lokpersonalen ingen vetskap om.

Under det sedvanliga uppehållet strax innan gränsen passeras kom hirdpolis-konstapel Larsén jämte ett 15-tal man tysk militär fram till loket. Larsén var till synes mycket upprörd och obehärskad samt skrek i det han steg upp på lokets fotsteg - lokpersonalen iakttog att han härvid osäkrade sin revolver - "Öppna dörren, annars skjuter jag." Lokföraren öppnade lokets sidodörr omedelbart, varefter Larsén gick in i maskinrummet, samtidigt som loket gjordes spänningslöst.

Sedan stationskarl Forsberg påträffats inne i loket i maskinbiträde Ryttings närvaro och avlägsnats från loket, gavs signal till att tåg 2831 fick fortsätta.

Uppläst och vidkänt. Kiruna den 24 februari 1945. S.Dahlstedt "

Vidare hade på aftonen den 27 februari 1945 från Kungl. Järnvägsstyrelsen till distriktschefen inkommit ett så lydande telegram:

"SSS Stockholm JV LL 35 246/242 W 27/2 1945 1735 STATS.

Distriktschefen Lindblad, Statens järnvägar, Luleå.

Tyska redogörelsen lyder i översättning: "Norske stationskarlen Forsberg försökte 23/2 1945 i närheten av gränsstationen Björnfjell att illegalt överskrida svenska gränsen. Härför hoppade han strax före tågets avgång upp på det svenska loket. På grund av

denna iakttagelse fordrade den norska gränsposteringen vid sista uppehållet på norsk mark strax före gränsen en genomsökning av tåget, emedan endast norsk polis har befogenhet att vid dylika tillfällen fasttaga civilpersoner. Den svenske lokföraren vägrade först tillträde till loket och uppdrog undersökningen åt sitt biträde. Sedan denne rapporterat att allt var i ordning fick den norske gränspolistjänstemannen i närvaro av det svenska lokbiträdet genomsöka tåget. Hans begäran att ett låst transformatorskåp skulle öppnas avböjdes ^{först} av det svenska biträdet under förebärande att han icke ägde någon nyckel. Först på upprepad begäran och sedan den norska gränspolisen genom ett hål hade fastställt att Forsberg fanns i detta skåp blev dörren öppnad. Något som helst våld har härvid icke förekommit. Utlämnandet av den Forsberg tillhöriga ryggsäcken förvägrades av den svenske lokföraren under förebärande att den vore lokförarens egendom. Ryggsäcken kunde därför icke tillväratagas. Det måste alltså fastställas att den fullständigt berättigade polisåtgärden på norskt område genomförts fullkomligt korrekt och att endast den svenska lokpersonalen uppträtt inkorrekt. Det förmodas att händelseförloppet av den svenske lokföraren återgivits fullständigt förvanskad."

Avskrift av originaltext sändes med tåg 22 Luleå. KUNGL. JÄRNVÄGSSTYRELSEN

v. Horn "

Sedan statens järnvägars personal jämlikt § 7, 2,g) disciplinstadgan vid statens järnvägar blivit allvarligen erinrad om densamma åliggande sanningsplikt, hördes de till förhöret inkallade personerna var för sig.

Först hördes

lokföraren Grafström, som uppgav:

Han hade den 23 februari 1945 tjänstgjort som förare i tåget nr 94 å sträckan Kiruna C - Björnfjell samt i tåget nr 2831 å sträckan Björnfjell - Kiruna C. Såsom lokbiträde hade tjänstgjort maskinbiträdet nr 2237 Rytting. Närmast föregående tjänstgöringstur å sträckan Kiruna C - Björnfjell - Kiruna C hade Grafström fullgjort tolv dagar tidigare. Såsom lokbiträde hade då maskinbiträdet nr 2258 Nils Elov Hedström tjänstgjort.

Tåget nr 94 hade den 23 februari avgått från Kiruna C i rätt tid eller klockan 15.04 samt ankommit till Björnfjell cirka 10 minuter sent eller omkring klockan 18.04. Tåget hade bestått av 18 axlar. Tåget hade, från loket räknat, varit sammansatt sålunda: 1 F4-vagn (2-axlig), 1 FO-vagn (4-axlig), 1 ACO-vagn (4-axlig), 1 BCO-vagn (4-axlig) och 1 CO-vagn (4-axlig). Samtliga vagnar i tåget hade framförts till Björnfjell. Loket hade gått med A-änden först. Som alltid hade tåget stannat vid den geografiska riksgränsen, där tysk eller norsk polis stigit upp i

vagnarna och medföljt till Björnfjell.

I Björnfjell hade tåget nr 94 intagits på spår 2. Lokbiträdet Rytting, som haft sin plats på den sida av förarehytten, som vette mot stationshuset, hade repeterat "stopp", varefter Grafström bromsat fast tåget, därvid loket kommit att stå i jämn höjd med ett väster om stationshuset befintligt magasin. Såväl Grafström som Rytting hade stannat kvar i förarehytten, efter det tåget stannat. Grafström hade sett, att de polismän, som påstigit tåget vid geografiska gränsen, stigit utav tåget i Björnfjell. Ett antal uniformsklädda tyskar eller norrmän hade uppehållit sig på området framför stationshuset. Strax efter det tåget stannat, hade en norsk tulltjänsteman kommit fram till den förarehytt, i vilken lokpersonalen uppehöll sig. Hyttedörren hade varit öppen på biträdets sida. Tulltjänstemannen hade genom den öppna dörren frågat, om det funnes något tullpliktigt gods å loket, varvid Grafström svarat, att något dylikt gods icke funnes. Tulltjänstemannen hade icke varit uppe på loket utan hela tiden stått på marken nedanför förarehytten. Grafström hade flera gånger tidigare sett tulltjänstemannen i fråga, men han visste icke, vad tulltjänstemannen hette. Ingenting utöver det ovan nämnda hade vid tillfället yttrats mellan lokpersonalen och tulltjänstemannen.

På särskild fråga upplyste förste maskiningenjören Dahlstedt, att durken i D-lokens förarhytter lågo 175 cm över rälsens överkant.

Grafström fortsatte: Tågloket hade därefter skolat värlas över till motsatta sidan av tåget. Frånkopplingen av loket från vagnarna hade ombesörjts av den norske stationskarl, som senare på dagen gjort försök att, gömd i tågets nr 2831 lok, illegalt överskrida riksgränsen (Forsberg). Efter frånkopplingen hade stationskarlen visat framåtsignal för rörelse i västlig riktning. Under denna rörelse hade stationskarlen medföljt loket, stående på fotsteget till förarehytten i A-ändan på biträdets sida. Grafström hade från sin plats i hytten hört stationskarlen tala med lokbiträdet Rytting. Vad han yttrat, hade Grafström emellertid icke uppfattat. Han vore dock så gott som säker på, att stationskarlens yttrande allenast gällt order beträffande växlingsrörelsen. Grafström hade vid tillfället icke känt stationskarlen vare sig till utseendet eller namnet. Han hade före den 6 februari 1945 haft sin tjänstgöring förlagd till Sveg och den ifrågasvarande tjänstgöringsturen hade varit den andra i ordningen på linjen Kiruna C - Björnfjell efter hemkomsten. Under tidigare resor till Björnfjell hade Grafström aldrig sett stationskarlen ifråga.

På särskild fråga, om Grafström hade sig bekant, huruvida lokbiträdet Rytting kände stationskarlen, förklarade Grafström, att han efter intermezzot med den norske polismannen vid geografiska gränsen frågat Rytting därom. Rytting hade då svarat, att han sett stationskarlen på bangården i Björnfjell även vid tidigare tillfällen, men att han icke vore bekant med honom.

Grafström fortsatte: Sedan loket kommit utanför växeln mellan spår 2 och 3 i västra

delen av bangården, hade stationskarlen visat backsignal. Stationskarlen hade härvid uppehållit sig i närheten av lokets B-ände vid den nämnda växeln. Signalen hade repeterats av lokbiträdet Rytting. Vid backningsrörelsen hade loket ånyo gått in på spår 2. Grafström, som observerat detta, hade yttrat till Rytting: "Men vi är ju inne på samma spår". Rytting hade då ropat till stationskarlen, att denne skulle ringa till stationen för att få växeln lagd till spår 3. En telefonpost hade funnits alldeles i närheten. Stationskarlen hade uppenbarligen efterkommit Ryttings tillsägelse, ty efter en kort stund hade växeln omlagts till spår 3. Loket hade dessförinnan framförts utanför växeln och stationskarlen visade efter växelomläggningen ånyo backa varefter loket på spår 3 framförts till östra änden av bangården. Grafström hade icke sett stationskarlen, förrän loket kommit in ett stycke på spår 3, då han uppfångat en skymt av mannen ifråga. Denne hade då stått kvar i västra änden av bangården. Från spår 3 hade loket förts in på huvudspåret utanför växeln mellan spår 3 och 2. Sedan nämnda växel från ställverket blivit omlagd för gång in på spår 2, hade Grafström satt loket i rörelse och framgått med detsamma mot det på spår 2 stående vagnsättet. Någon växlingspersonal hade icke biträtt vid växlingsrörelsen i denna del av bangården. Grafström hade icke sett något folk uppehålla sig därstädes. Kopplingen mellan loket och vagnarna i tåget nr 2831 hade verkställt av svenske stationskarlen nr 5347 Wiklund. Därefter hade någon ytterligare växlingsrörelse icke vidtagits med tågloket under uppehållet i Björnfjell. Sedan tågloket blivit tillkopplat, hade Grafström känt, att det norska växlingsloket gått emot den sist i tåget belägna F4-vagnen för att draga bort denna. Grafström och Rytting hade under hela växlingsrörelsen uppehållit sig i lokets A-ände.

Då växlingsrörelsen var slut, hade de samlat ihop sina tillhörigheter och genom maskinrummet gått över till B-hytten. Innan de avlägsnade sig från A-hytten, hade Grafström och Rytting låst hyttörrarna, envar på sin sida. Ävenledes hade Grafström och Rytting vid samma tillfälle stängt sidofönsterna i hytten på var sin sida. Fönsternas rörlighet hade enligt Grafströms uppfattning varit normal. Det vore tyngre att draga ner fönsterna än att draga upp dem, beroende på att en fjäderanordning, som var placerad under fönsterna, underlättade deras uppdragande. Grafström förmenade, att det måhända vore möjligt att draga ner ett fönster från utsidan, men skulle detta i så fall taga lång tid. Han ansåge det mindre troligt, att något av fönstren öppnats av den norske stationskarlen på detta sätt. De tillhörigheter, som Grafström fört med sig från A-änden till B-änden, hade varit: ett matskrin, en vindtygsrock och ett antal tjänstehandlingar. Vidare hade han tagit med sig környckeln. Rytting hade medfört sitt matskrin och en vindtygsrock samt

strömvagnsgarnycklarna. Spänning hade funnits på loket hela tiden under uppehållet vid Björnfjell.

Loket hade efter tillkopplingen till vagnarna i tåget nr 2831 stått mellan stationshuset och ett öster därom befintligt bostadshus, troligen närmare bostadshuset än stationshuset. Strax framför loket hade funnits en livligt trafikerad vägövergång. Plattformen hade icke räckt fram till den plats, där loket stått. Grafström hade under uppehållet i Björnfjell icke vid något tillfälle lämnat loket. Lokbiträdet Rytting hade, efter det lokpersonalen tagit plats i lokets B-ände, lämnat förarehytten för smörjning och syning utifrån av loket. Grafström hade sett, hurusom Rytting på sin sida stigit ned från loket och försvunnit ur sikte för honom på baksidan av loket. Sedan Rytting stigit ned från förarehytten, hade Grafström blivit upptagen med uppladdning av luft i bromsledningen samt med bromsprovning. Han hade därför icke kommit att aktgiva på, vad Rytting gjorde på baksidan av loket. Det hade antingen varit stationskarlen nr 5241 Asp-gren eller stationskarlen nr 5347 Wiklund - troligtvis dock den senare - som biträtt vid bromsprovets utförande. Grafström ville sålunda minnas, att Wiklund kommit fram till B-hytten på förarens sida (= den sida, som vette mot stationshuset) och anmält, att bromsen var klar. Då Grafström tittat fram mot stationsplattformen, hade han sett, hurusom den ovan omnämnde norske tulltjänstemannen gått av och an i närheten av tåget. Tulltjänstemannen hade dock aldrig varit så långt framme som vid loket. Vidare hade Grafström, då han tittat framåt i färdriktningen, upptäckt den norske stationskarl, som strax förut växlat ut tågloket i västra änden av bangården (Forsberg), komma gående från spår 3, snett fram mot loket. I ena handen hade mannen burit en kvast. Grafström hade härigenom bibragts den uppfattningen, att stationskarlen varit ute i östra delen av bangården och rengjort växlar därstädes. Stationskarlen hade gått över spåret omedelbart framför loket och på förarens sida fram till den närmast loket gående vagnen i tåget nr 2831. Framkommen till vagnen, hade stationskarlen satt ifrån sig kvasten genom att trycka ner kvastskäftet i snön. Just då hade tiden varit inne för tågets avgång. Då avgångssignalen visats, hade Grafström sett, hurusom stationskarlen ifråga kommit springande längs efter loket, varefter han skyndat över spåret framför loket och försvunnit ur Grafströms åsyn på andra sidan. Grafström hade icke fäst sig vid stationskarlens beteende, när han trott, att denne haft något arbete att utföra på andra sidan tåget. Stationskarlen hade haft mörk klädsel. På huvudet hade han burit en vintermössa med öronlappar, som fladdrat, då han sprungit. Grafström ansåge, att stationskarlen måste hava förflyttat sig från västra änden av bangården till den östra längs baksidan av tåget nr 2831. Om stationskarlen gått på framsidan av tåget, förmenade Grafström, att han med största sannolikhet skulle hava sett mannen, då denne passerade förbi loket. Då stationskarlen från spår 3 sprang förbi

loket i riktning mot den främstgående vagnen i tågsättet, hade lokbiträdet Rytting redan återtagit sin plats i lokets B-hytt. Rytting hade för lokets utvändiga syning uppehållit sig nere på marken cirka 4 å 5 minuter. Hälften av denna tid hade Rytting uppehållit sig på baksidan och hälften på framsidan av loket. Grafström trodde icke att Rytting varit i förbindelse med den norske stationskarlen på baksidan av loket, då han på denna sida utförde syningen av loket. Sedan Rytting återkommit till sin plats i B-hytten, hade han börjat klargöra loket för avgång. Grafström kunde icke erinra sig, att Rytting efter bytet av förarhytt varit inne i maskinrummet. Ej heller hade Grafström därefter varit inne i maskinrummet. Tåget nr 2831 hade avgått från Björnefjell i rätt tid eller klockan 18.36 (svensk tid). Vid tågets avgång hade det funnits gott om militärer på stationsplattformen. På den stationshuset motsatta sidan av bangården funnes en stor tysk militärförläggning. Grafström hade tidigare vid flera tillfällen sett tyska militärer uppehålla sig även på denna sida. Huruvida militärer eller andra personer uppehållit sig på baksidan av tåget vid nu ifrågavarande tillfälle, kunde Grafström icke uttala sig om.

På särskild fråga, om Grafström sett var stationskarlarna nr:ris 5241 Aspgrén och 5347 Wiklund uppehållit sig under tåguppehållet i Björnefjell, anförde Grafström: Han hade sett Aspgrén strax före tågets avgång. Denne hade då befunnit sig ungefär vid mitten av tågsättet. Han hade haft handlingar i handen. Förmodligen hade Aspgrén strax förut kommit från tågexpeditionen, enär Grafström ej tidigare sett till honom under uppehållet i Björnefjell. Grafström ville minnas, att det varit Aspgrén, som visat avgångssignal för tåget. Wiklund hade Grafström sett först då loket tillkopplats vagnarna i tåget nr 2831. Det hade varit Wiklund som ombesörjt denna koppling. Därefter hade Wiklund varit behjälplig med bromsprovningen. Grafström hade icke sett vare sig Aspgrén eller Wiklund samtala med någon av stationspersonalen i Björnefjell.

Grafström fortsatte: Eftersom den norske stationskarlen varit synlig vid loket strax före tågets nr 2831 avgång från Björnefjell, förmenade Grafström, att mannen efter tågets igångsättning på baksidan hoppat upp på fotsteget i lokets A-ände, varefter han öppnat dörren till förarehytten med någon nyckel, som han innehåft. Därefter hade mannen tydligen gått in i hytten och fortsatt in i maskinrummet, där han gömt sig. Hyttörrarna öppnades med vanlig fyrkantsnyckel. Dylika nycklar brukade innehas av så gott som all stationspersonal i Björnefjell. Då tåget efter intermezzot vid geografiska riksgränsen kommit mellan Riksgränsens anhalt och Vassijaure, hade Rytting omtalat för Grafström att han efteråt iakttagit att dörren till höger i farriktningen i lokets A-hytt vore olåst. Då tåget ankommit till Vassijaure station, hade också Grafström konstaterat detta.

Grafström förnekade på det bestämdaste, att han haft den ringaste vetskap om att den norske stationskarlen befunnit sig i loket vid tågets nr 2831 avgång från Björnfjell den 23 februari. Han hade icke vare sig genom handling eller underlåtenhet medverkat till, att stationskarlen kunnat bereda sig tillträde till loket.

På av förste maskiningenjören Dahlstedt föranledd fråga, upplyste Grafström, att det varit ganska mörkt på bangården i Björnfjell under det ifrågavarande tåguppehållet, trots att bangårdsbelysningen varit tänd och lamporna i tåget brunnit. Stark bläst hade rått under hela uppehållet och snöfall under en del därav. Då den norske stationskarlen kommit gående från spår 3 i riktning mot loket, hade Grafström igenkänt honom, först då han kommit in i skenet från loklyktorna.

Vid avgången från Björnfjell förde Grafström kontrollern i körläge 2 eller 3. Starten skedde sålunda med normal hastighet. Under färden mellan Björnfjell och den geografiska riksgränsen hade Grafström icke haft kontrollern i högre körläge än 4, möjligen 5. Hastigheten på sträckan hade hållit sig mellan 20 å 30 kilometer i timmen. Skarp utkik hade hela tiden hållits i körriktningen, enär banan vore omgiven av höga snövallar och en mängd tyskar och norrmän plögade använda banan för gång mellan Björnfjell och posteringarna vid riksgränsen. Dessutom hade ungefär mitt mellan Björnfjell och Riksgränsen funnits en optisk signal, som lokpersonalen måst hålla utkik efter. Vare sig Grafström eller Rytting hade lämnat B-hytten under färden fram mot Riksgränsen. Tåget hade stannat inne i snögalleriet på norska sidan med loket ungefär 200 meter från den geografiska gränsen. Någon signal att stanna hade icke visats. Det förekomme regelmässigt att tåget stannade vid den geografiska gränsen för att låta de medföljande tyskarna eller norrmännen stiga av. Då tåget stannade, stängde Grafström utav ventilatorn för att kunna uppfatta, när "avgång" utropades av den svenska tågpersonalen. Efter 2 å 3 minuters väntan hade en norsk polisman kommit fram till loket på förarens sida. Grafström hade tidigare sett mannen flera gånger och visste om, att han tillhörde den norska statspolisen. Snett framför loket hade funnits en elektrisk lampa i snögalleriet på lokförarens sida. Grafström hade likväl icke igenkänt norrmannen, förrän denne kommit fram i ljuset från förarehytten. Efter den norske polismannen hade kommit ett femtontal beväpnade uniformsklädda män. Även den norske polismannen hade burit uniform och haft en revolver i ena handen. Då polismannen kommit fram till loket, hade han stigit upp på fotsteget till B-hytten på förarens sida och skrikit in mot hytten, att han skulle visitera loket. Grafström hade haft hyttddörren på sin sida låst. Fönstret däremot hade varit neddraget. Grafström hade icke omedelbart efterkommit den norske polismannens krav att få visitera loket utan invänt "jag vet ej om Ni har rätt att visitera loket". Anledningen till att Grafström yttrat sig på detta sätt till den norske polismannen hade varit, att Grafström

haft den uppfattningen att endast den norska tullen ägde visitationsrätt å loket. Den norske polismannen hade blivit synnerligen uppbragt och medan han stod med ena foten på översta fotsteget och den andra på fotplåten runt förarhytten hade han osäkrat sin revolver och skrikit: "Öppna dörren; annars skjuter jag." De uniformsklädda männen, som utgjorde polismannens följe, hade under tiden stått avvaktande och ingen av dem hade yttrat ett enda ord. De hade icke vidtagit några åtgärder med sina vapen. Vid hotet från polismannen, att han ämnade skjuta, därest han icke fick visitera loket, hade Grafström omedelbart öppnat hyttedörren. Han hade icke haft annat val än att åtlyda polismannen, därest han icke velat bli nedskjuten. Denne hade varit så upprörd, att han skakat i hela kroppen. Lokbiträdet Rytting hade under uppträdet stått kvar på sin plats i förarhytten. Han hade varit mycket blek. I samma ögonblick som Grafström öppnade hyttedörren skrek den norske polismannen en befallning till de åtföljande männen. Befallningen åtlyddes tydligen icke, varför polismannen upprepade densamma ännu en gång. Två av militärerna gingo då ut i spåret framför loket liksom i avsikt att gå över till andra sidan. De stannade dock mitt i spåret framför loket, varefter en av dem gick tillbaka till de övriga. Längre fram i snögalleriet på lokförarens sida stodo två vaktposter, försedda med automatvapen. Lokpersonalen befann sig förty i en synnerligen farlig och brydsam situation, omgivna som de voro, av beväpnade män, från vilkas sida de trodde sig hava allt att frukta. Sedan polismannen utropat befallningarna till sitt följe, steg han upp i hytten och gick därifrån in i maskinrummet. Dessförinnan hade antingen Rytting eller polismannen, troligen denne senare, anmodat Grafström att göra loket spänningslöst, vilken anmodan Grafström omedelbart efterkommit. Lokbiträdet Rytting hade medföljt polismannen in i maskinrummet. Polismannen hade fortfarande haft revolvern osäkrad i handen. Sedan polismannen kommit upp i hytten, slog Grafström igen hyttedörren för att förhindra flera att komma upp, men han låste icke dörren. Medan polismannen och Rytting voro inne i loket, stod Grafström kvar på sin plats i B-hytten och bevakade loket. Han såg sålunda icke vad som försiggick inne i maskinrummet eller i A-hytten. Efter en stund hörde Grafström Rytting ropa till honom från fönstret i A-hytten. Då han böjde sig ut genom hyttfönstret, frågade Rytting, om strömavtagarna voro nere. Grafström svarade härtill, att strömavtagarna voro nedtagna. Rytting drog därefter in huvudet genom fönstret och sedan var det tyst en stund. Så småningom hörde Grafström utifrån snögalleriet någon av de svenska stationskarlarna ropa, att det var klart för avgång. Männen, som stodo nedanför B-hytten, förklarade emellertid, att det icke var klart, eftersom polismannen ännu icke kommit ut från loket. Grafström gick härefter fram till dörren till maskinrummet, öppnade denna och frågade, om det var klart.

Då Grafström öppnade dörren, kom polismannen gående från tvärgången invid kompressorn. Som svar på Grafströms fråga yttrade han: "Nej, det är icke klart". Därefter steg polismannen fram i gången på motorsidan, allt under det han riktade blickarna mot relästativet. Grafström, som fortfarande stod kvar innanför dörren, tittade också åt samma håll som polismannen, men såg ingenting märkvärdigt. Plötsligt skrek polismannen med gäll röst: "Kom fram Forsberg". Detta var första gången, som Grafström hörde namnet på den norske stationskarlen. Då ingen kom fram, skrek polismannen ytterligare en gång: "Kom fram Forsberg". Grafström såg nu, hurusom ett vitt ansikte lyste till i prånget bakom det mörka relästativet. Då Grafström kom in genom dörren till maskinrummet, stod Rytting invid kompressorn vid polismannens sida. Grafström hörde icke polismannen tala något med Rytting. Då Grafström sett, att en människa legat gömd bakom relästativet, stängde han dörren till maskinrummet och återtog sin plats i B-hytten. Omedelbart därefter kom polismannen ut i B-hytten, varifrån han hoppade ned på marken. Efter polismannen kom Forsberg gående. Före Forsberg hade dock Rytting kommit ut ur maskinrummet och intagit sin plats i förarhytten. Då Forsberg kommit ned från loket, såg Grafström, hurusom polismannen tvingade Forsberg att lägga sig framstupa på marken. Männan, som åtföljt polismannen, ställde sig omkring Forsberg och osäkrade sina vapen. Grafström frågade därefter polismannen, om det var klart att avgå med tåget. På denna fråga svarade polismannen till en början, att tåget ej fick gå. Efter att hava utfarit i otidigheter mot Forsberg, kommenderade polismannen strax därefter, i det han vände sig mot Grafström, "Kör vekk", vilken order Grafström omedelbart efterkom.

Då tåget kommit in på sträckan mellan Vassijaure och Kopparåsen, lämnade lokbiträdet Rytting för en stund B-hytten och gick in i loket. Då han kom ut i B-hytten igen, frågade han Grafström, om det var Grafströms ryggsäck, som stod inne i A-hytten. Här till svarade Grafström, att han icke hade någon ryggsäck med sig på loket. Rytting yttrade då, att det måste ha varit den norske stationskarlen, som haft ryggsäcken med sig. Ryggsäcken överlämnades sedan till tågklararen i Abisko för återtransport till Björnfjell.

På särskilda frågor uppgav Grafström: Han vidhölle bestämt, att Forsberg befann sig i prånget bakom relästativet, då han såg honom. Forsberg var sålunda icke inlåst i något utrymme i loket. Det var ganska mörkt i maskinrummet, trots att fyra 25-watts lampor brunnit därstädes. Forsberg, som vore i 20-årsåldern, vore av normal längd men spensligt byggd. Polismannen hade icke yttrat något rörande anledningen till att han ville visitera loket. Grafström hade icke tillsagt maskinbiträdet Rytting att denne först skulle visitera loket, innan polismannen fick företaga sin visitering. Han tillsade emellertid Rytting att följa med in i maskinrummet, då polismannen gick ditin. Då polismannen kom upp i B-hytten, ryckte han först upp dörren till det bakom förarens plats belägna kläd-

skåpet i tro att han genom denna dörr kunde komma in i maskinrummet. Dörren var olåst och skåpet tomt. Lokbiträdet Rytting hade sedermera omtalat för Grafström, att polismannen anmodat honom att öppna dörren till högspänningskammaren. Det hade varit i anledning härav, som Rytting sträckt sig ut genom fönstret i A-hytten och ropande förfrågat sig hos Grafström, om strömvatagarna voro nedtagna. Polismannen hade icke nämnt någonting till Grafström om någon ryggsäck. Såsom Grafström ovan uppgivit, hade han icke hört talas om ryggsäcken, förrän tåget kommit in på svenskt område. I Vassijaure hade Grafström senare hört stationspersonalen omtala, att Forsberg skulle varit "skuggad" av den norska polisen sedan någon vecka tillbaka.

Det ovan intagna telegrammet, innefattande den tyska versionen av vad som förekommit vid intermezzot, upplästes härefter för Grafström, Han bestred bestämt riktigheten av den tyska framställningen av uppträdet, i vad denna skilde sig från hans här ovan lämnade berättelse i saken.

Vidare hördes

maskinbiträdet nr 2237 Rytting, som uppgav:

Han hade tjänstgjort som lokbiträde i tågen n:ris 94 och 2831 den 23 februari 1945. Såsom förare i tågen hade tjänstgjort lokföraren Grafström. Övrig tågpersonal å sträckan Vassijaure - Björnfjell - Vassijaure hade varit stationskarlarna n:ris 5241 Aspgren och 5347 Wiklund. Närmast föregående tjänstgöringstur å denna sträcka hade Rytting fullgjort i tågen n:ris 92 och 93 den 17 februari. Tåget nr 94 (den 23 februari) hade gjort uppehåll inne i snögalleriet i närheten av den geografiska riksgränsen, där uniformerade norrmän och tyskar stigit på tåget. Huru många dessa varit, hade Rytting icke sett, enär banan ginge i kurva på platsen och sikten bakåt från lokbitrådets sida därigenom varit dålig. Tåget nr 94, som varit försenat redan från Vassijaure, hade ankommit till Björnfjell cirka 10 minuter efter den tidtabellsenliga ankomsttiden. Tåget hade intagits på spår 2 och stannat med loket i höjd med ett väster om stationshuset beläget magasin. Ett antal uniformsklädda norrmän och tyskar hade uppehållit sig på stationsområdet. En stund efter det tåget stannat hade en norsk stationskarl vid namn Forsberg kommit till städes och kopplat loket ifrån vagnarna. Rytting kände Forsberg endast till utseendet och namnet. Medan Forsberg varit sysselsatt med lokets fränkoppling, hade en norsk tullman kommit upp i loket och tittat sig omkring efter tullpliktigt gods. Han hade jämväl frågat lokpersonalen, om det fanns något gods å loket, som skulle förtullas. Så hade emellertid icke varit fallet. Om något annat hade tullmannen och lokpersonalen icke talat. Tullmannen hade strax därefter avlägsnat sig från loket. Sedan Forsberg kopplat ifrån loket, hade han gått fram till lokets A-ände

på den sida, där Rytting haft sin plats. Han hade stigit upp på fotsteget till förarhytten och tillsagt Rytting: "Vi ska gå fram ett stycke och sedan backa tillbaka in på spår 3." Rytting hade repeterat ordern till lokföraren, vilken därefter satt igång loket. Forsberg hade följt med, stående på fotsteget. Något samtal mellan Rytting och Forsberg hade därvid icke förekommit. Loket hade framförts förbi växeln mellan spåren 2 och 3. Då loket befunnit sig vid nämnda växel, hade Forsberg hoppat ned på marken och visat backsignal. Loket hade emellertid ånyo gått in på spår 2. Rytting hade då yttrat till Forsberg, som under backrörelsen åter ställt sig på fotsteget: "Det är bäst att du går och ringer". Forsberg hade då gått fram till en närbelägen telefonpost och ringt upp stationshuset. Sedan loket ånyo framförts över växeln, hade denna lagts om till spår 3. Därefter hade loket gått in på detta spår och fortsatt fram till bangårdens östra ände, varifrån det förts fram mot de på spår 2 stående vagnarna i tåget nr 2831. Under växlingsrörelsen från bangårdens västra del till den östra hade någon växlingskarl icke medföljt. Forsberg hade stannat kvar vid växlarna i bangårdens västra ände. Under rörelsen in mot vagnarna i tåget nr 2831 hade lokets A-ände gått främst. Stationskarlen nr 5347 Wiklund hade verkställt sammankopplingen av loket och vagnarna. Lokpersonalen hade därefter bytt förarhytt. Därvid hade de gått genom maskinrummet till lokets B-hytt. Innan Grafström och Rytting lämnade A-hytten, hade de låst dörrarna, envar på sin sida. Ävenledes hade de stängt fönsterna på båda sidorna. Inkommen i B-hytten, hade Rytting tagit oljesprutan och gått ned från loket för att utifrån verkställa smörjning. Lokföraren Grafström hade stannat kvar på sin plats i hytten. Rytting hade uppehållit sig nere på marken cirka 3 å 4 minuter. Först hade Rytting verkställt smörjning på lokets högra sida, i färdriktningen räknat. Därefter hade han gått över spåret framför loket till andra sidan. Rytting hade icke sett till Forsberg, under den tid han uppehållit sig nere på marken invid loket.

Efter tillsynen av loket hade Rytting åter gått upp i B-hytten på biträdets sida. När Rytting intagit sin plats på loket, hade han sett Forsberg komma gående från växlarna i östra delen av bangården. Forsberg hade hållit en kvast i handen. Rytting hade vidare sett, hur som Forsberg gått förbi loket och in på stationsområdet. Därefter hade Rytting icke sett till Forsberg, förrän den norske polismannen hittat honom i lokets maskinrum. Rytting hade före tågets avgång icke varit inne i maskinrummet eller i A-hytten. Han hade under tåguppehållet i Björnfjell icke sett, var stationskarlarna nr:ris 5241 Aspgrén och 5347 Wiklund uppehållit sig.

På särskild fråga, om icke Rytting varit inne i loket för att veva runt oljepumpen, svarade Rytting nekande.

Rytting förnekade på det bestämdaste, att han vare sig genom underlåtenhet eller handling försökt hjälpa den norske stationskarlen Forsberg in i Sverige. Ej heller hade Rytting vetskap om att någon annan av den svenska tågpersonalen försökt hjälpa Forsberg.

Tåget nr 2831 hade avgått från Björnfjell i någorlunda rätt tid. Beträffande hållandet av utkik hade lokföraren och Rytting enligt praxis förfarit sålunda, att lokföraren haft sin uppmärksamhet riktad inåt stationsområdet, medan Rytting hållit utkik i färdriktningen. Rytting hade sålunda efter tågets avgång från Björnfjell icke tittat sig om bakåt.

På särskild fråga, om Grafström och Rytting överenskommit att hålla utkik på detta sätt för att därigenom undgå att se, när Forsberg tog sig upp på loket, svarade båda bestämt nekande.

Rytting fortsatte: Igångsättningen av tåget nr 2831 hade skett på normalt sätt. Tågets fart mellan Björnfjells station och snögalleriet vid geografiska riksgränsen hade uppgått till högst 35 kilometer i timmen. Cirka hundra meter från den geografiska gränsen inne på norskt område hade tåget stannat. Strax därefter hade en norsk polisman vid namn Larsen kommit fram till förarhytten och skrikit till lokföraren, att han ville visitera loket. Han hade icke nämnt anledningen härtill.

Ett antal beväpnade män i uniform, enligt Ryttings uppskattning mellan 10 å 15 stycken, hade åtföljt polismannen. Lokföraren Grafström hade i anledning av polismannens begäran genmält någonting om "att endast tullen hade rätt att visitera loket". Samtidigt som Grafström yttrade detta, hade han vänt sig mot Rytting och sagt: "Eller hur Rytting, känner du till någon annan order?" Rytting hade svarat: "Nej det gör jag inte". Polismannen hade då börjat väsnas och högljutt skrika till Grafström. Bland annat hade polismannen sagt, att han skulle skjuta, om han icke fick komma upp i loket. Om polismannen vid detta sistnämnda yttrande stått nere på marken eller på fotsteget till förarhytten, hade Rytting icke kunnat se. Då polismannen

hotat att skjuta, hade Grafström låtit honom komma upp på loket. Från B-hytten hade polismannen gått in i maskinrummet. Rytting hade, efter tillsägelse av Grafström gått in i maskinrummet före polismannen. Dessförinnan hade emellertid Grafström gjort loket spänningslöst. Medan polismannen och Rytting voro inne i loket, stannade Grafström kvar på sin plats i B-hytten.

På särskild fråga, om Rytting sett polismannen företaga sig något i B-hytten, innan han gick in i maskinrummet, svarade Rytting, att han sett att polismannen, omedelbart som han kommit upp i hytten, ryckt upp dörren till klädskalet bakom förarens plats, antagligen i tro att denna dörr ledde till maskinrummet. Skåpet hade varit olåst. Polismannen hade hållit en revolver i ena handen, då han kom upp i B-hytten. Om revolvern varit osäkrad, kunde Rytting icke uttala sig om.

Lokföraren Grafström anförde i detta sammanhang: Polismannen hade riktat sin revolver mot bröstet på Grafström, då Grafström till en början vägrat honom tillträde till förarehytten. Grafström hade sett, hurusom polismannen dessförinnan osäkrat revolvern. Grafström förmenade, att han vid tillfället ifråga varit utsatt för hot till livet. Han hade ännu obehag av den chock, som efteråt drabbat honom till följd av uppträdet.

Rytting fortsatte: Inkomma i maskinrummet, hade Rytting och polismannen gått den normala vägen genom tvärgången vid kompressorn via förbindelsegången med A-änden ut i lokets A-hytt. Den elektriska belysningen hade varit tänd i maskinrummet. Däremot hade det varit mörkt i A-hytten. Rytting gick före in i A-hytten och tände belysningen. I A-hytten upptäckte polismannen dörren till högspänningskammaren och frågade, vart dörren ledde. Rytting svarade härtill: "Den leder till högspänningskammaren". Polismannen hade då anmodat Rytting att öppna dörren. Rytting hade genmält, att han i så fall först måste gå och hämta en nyckel, enär han icke hade någon sådan på sig. Nyckeln till dörren hade hängt på ett i maskinrummet befintligt verktygsskåp. Då Rytting vände sig om i avsikt att gå ut och hämta nyckeln, kommanderade polismannen plötsligt: "Stopp". När Rytting vände sig om mot polismannen, riktade denne revolvern mot "veka livet" på honom. Därefter tog polismannen upp en fyrkantsnyckel, som han burit på sig. Nyckelns skeft var något kortare än de fyrkantsnycklar, som användes som loknycklar vid statens järnvägar. Polismannen överräckte nyckeln till Rytting, vilken därefter öppnade dörren till högspänningskammaren. Varken polismannen eller Rytting kunde emellertid se något ovanligt genom den öppnade dörren. Rytting låste sedan igen dörren till högspänningskammaren och återlämnade nyckeln till polismannen, varefter såväl denne som Rytting lämnade A-hytten och gingo in i maskinrummet. Polismannen gick denna gång före Rytting.

På särskild fråga, om ingenting annat förekom mellan Rytting och polismannen i A-hytten, svarade Rytting nekande. På ytterligare fråga, om icke Rytting uppmärksammat något främmande föremål i A-hytten vid tillfället, förklarade Rytting, att han nu erin-

rade sig, att han sett en ryggsäck ligga där. Var i hytten ryggsäcken legat, kunde han emellertid icke säga. Rytting kunde ej erinra sig, att polismannen nämnt något till honom om ryggsäcken. Vem som ägde ryggsäcken, visste icke Rytting. Dock trodde han, att den tillhörde stationskarlen Forsberg. Ryggsäcken blev senare inlämnad på Abisko station för återtransport till Björnfjell.

Rytting fortsatte: Innan han låste upp dörren till högspänningskammaren, gick han över till A-hyttens motsatta sida, där han genom fönstret frågade lokföraren Grafström, om strömavtagarna voro nere. Grafström hade svarat, att så var fallet. Rytting hade även själv genom egen iakttagelse förvissat sig därom. När polismannen kommit in i gången på huvudmotorernas strömsamlarsida, hade han iakttagit en människa, som legat hopkrupen mellan relästativet och huvudströmbrytaren. Jänväl Rytting hade gjort samma iakttagelse. Belysningen i maskinrummet hade varit ganska svag, eftersom den elektriska strömmen varit avslagen och lamporna brunnit på batterierna. Likväl hade det varit tämligen ljust i gången mellan relästativet och huvudtransformatorn. Polismannen hade omedelbart skrikit: "Fram Forsberg". Tydligt hade han vetat om, vem det var, som låg i prånget. Vid polismannens rop hade Forsberg så småningom kommit fram från sitt gömställe. Han var alldeles likblek. Polismannen vrålade härefter till Forsberg: "Ut". Därefter gingo samtliga ut ur maskinrummet. Rytting intog sin plats i B-hytten, medan polismannen och Forsberg gingo ned från loket på förarens sida. Rytting såg, hurusom Forsberg, nedkommen från loket, kommenderades omkull på marken, varefter de uniformsklädda männen ställde sig i en halvcirkel kring honom. Då polismannen och Rytting, efter att hava varit i lokets A-ände, kommit in i maskinrummet, hade lokföraren Grafström öppnat dörren mellan B-hytten och maskinrummet och frågat, om det var klart för avgång. Som svar härpå hade hirdmannen skrikit: "Nej". En stund efter det polismannen och Forsberg stigit ned från loket, hade lokföraren ånyo frågat om tåget fick avgå. Tydligt hade polismannen då lämnat sin tillåtelse därtill, ty tåget hade strax efteråt satts igång av Grafström.

På särskilda frågor uppgav Rytting: Han hade icke erhållit något uppdrag av lokföraren Grafström att ensam undersöka loket, innan den norske polismannen gjorde detta. Forsberg hade icke varit inlåst vare sig i högspänningskammaren i lokets A-ände eller i klädsåpet i dess B-ände. Några andra läsbara utrymmen funnos icke i loket. Det hade alls icke varit tal mellan polismannen och Rytting om någon ryggsäck.

Det ovan intagna telegrammet, innefattande den tyska versionen av vad som förekommit vid intermezzot, upplästes härefter för Rytting. Han bestred bestämt riktigheten av den tyska framställningen av uppträdet, i vad denna skiljde sig från hans här ovan lämnade berättelse i saken.

Förste maskiningenjören Dahlstedt anförde härefter: Med hänsyn till vad lokpersonalen i dag uppgivit funne han det synnerligen anmärkningsvärt, att tyskarna kunde påstå, att den norske polismannen uppträtt "fullkomligt korrekt" och att den svenska lokpersonalen uppträtt "inkorrekt". Det vore ju alldeles tvärtom.

Härefter fortsatte förhöret med

stationskarlen nr 5241 Aspgrén, som berättade:

Han hade den 23 februari 1945 tjänstgjort som sovvagnsbevakare i tågen nr:ris 94 och 2831, medan tågen befunnit sig på norskt område. I denna sin egenskap hade han uppehållit sig huvudsakligen i sovvagnens korridor. Under tåguppehållet i Björnfjell hade Aspgrén varit inne på tågexpeditionen med en del tjänstepost. Tågloket hade, då Aspgrén lämnat sovvagnen, redan varit tillkopplat vagnarna i tåget 2831. Medan Aspgrén var borta från sovvagnen, hade stationskarlen nr 5347 Wiklund, som medföljt tåget till Björnfjell för att vara behjälplig med kopplingar och bromsprovning, bevakat sovvagnen i Aspgréns ställe. Inne på tågexpeditionen hade vid tillfället tågklarareraren Hofstad och norske stationskarlen Forsberg uppehållit sig. Aspgrén hade endast gått förbi Forsberg. Däremot hade han samtalat med Hofstad i någon tjänsteangelägenhet. Aspgrén kände Forsberg såväl till utseendet som namnet. Forsberg brukade nämligen fungera som växlingskarl i Björnfjell för tågen nr:ris 8706 och 8705, i vilka tåg Aspgrén brukade tjänstgöra. Aspgrén besökte Björnfjell i tjänsten ungefär var tredje dag. Forsberg hade aldrig beklagat sig för Aspgrén över att han vantrivdes med förhållandena i Björnfjell. Däremot skulle han hava uttalat sig i sådan riktning för Wiklund. Aspgrén trodde icke, att Wiklund varit i förbindelse med Forsberg under tåguppehållet i Björnfjell den 23 februari. Aspgrén hade haft sin konduktörstäng med sig. I konduktörstängerna vore ena skänkeln utformad till en fyrkantsnyckel. Aspgrén förnekade bestämt, att han öppnat någon dörr i lokets A-ände med denna eller någon annan nyckel. Han hade icke vid något tillfälle under tåguppehållet varit över på tågets baksida. Ej heller hade han varit uppe på loket. Aspgrén hade icke varit i beröring med lokpersonalen under tåguppehållet. Uppgift om tågets nr 2831 sammansättning, vikt och bromstal hade Aspgrén lämnat lokpersonalen redan i Vassijaure. Han hade ansett sig sakna tid att lämna uppgiften under uppehållet i Björnfjell, eftersom det ålegat honom att bevaka sovvagnen. Då han sålunda på förhand lämnat berörda uppgift till lokpersonalen, hade han räknat ifrån F4-vagnen, som i Björnfjell skolet bortväxlas från tåget för att gå till Narvik. Aspgrén vitsordade, att tåget nr 94 hade haft den sammansättning, som lokföraren Grafström ovan uppgivit. Det hade varit Wiklund, som visat klart för avgång för tåget nr 2831.

På särskild fråga, om någon ytterligare järnvägstjänsteman medföljt tåget nr 94 till Björnfjell, ifrågevarande dag, anförde Aspgrén: Vid Riksgränsens hållplats hade

en extra ordinarie barvakt vid namn Arne Lundgren stigit på tåget. Aspgren hade icke lagt märke till Lundgren, förrän tåget satt sig i rörelse mot Björnfjell. Lundgren tjänstgjorde vid nämnda hållplats, där han skötte en skyddsväxel, belägen cirka 75 meter söder om hållplatsen. Då Aspgren uppmärksammat Lundgren, hade han frågat denne om anledningen till att han var med i tåget. Lundgren hade icke kunnat lämna något tillfredsställande svar på frågan, men omnämnt, att han vid ett tidigare tillfälle tillåtit medfölja ett tåg till Björnfjell enbart för nöjes skull. Lundgren hade varit iklädd uniform. Under uppehållet i Björnfjell hade Aspgren hela tiden hållit uppsikt över Lundgren, så att han icke lämnat tåget. Medan Aspgren var inne på tågexpeditionen, hade Wiklund fungerat som sovvnagsbevakare, därvid Wiklund jämväl hållit uppsikt över Lundgren.

Aspgren fortsatte: När tåget nr 2831 efter avgången från Björnfjell kommit in i snögalleriet vid den geografiska riksgränsen, hade tåget stannat på vanlig plats på norska sidan. Wiklund, som jämte Aspgren under färden från Björnfjell uppehållit sig i sovvnagen, hade gått ut ur vagnen, då tåget stannade. Efter en stund hade Aspgren hört, att Wiklund ropat "avgång". Tåget hade emellertid icke satt sig i rörelse. Wiklund hade ännu en gång ropat "avgång", men tåget hade fortfarande stått stilla. Aspgren hade då också gått ut ur vagnen. De hade då plötsligt hört en högljudd kommandoröst från loket. Wiklund steg härvid av tåget för att gå fram till loket och undersöka, vad som var å färde. Han hann dock icke gå många steg, förrän tåget satte sig i rörelse. Wiklund steg då åter upp i sovvnagen. Då vagnen gick förbi den plats, där loket nyss stått, sågo Aspgren och Wiklund en grupp uniformsklädda män, som stodo i en halvcirkel kring en man, som låg på magen på marken. Den norske statspolismannen Larsen stod ytterst i cirkeln. Wiklund yttrade till Aspgren, då han såg den på marken liggande mannen: "Men ser du där ligger Forsberg". Även Aspgren hade då igenkänt stationskarlen Forsberg i Björnfjell.

På särskild fråga förnekade Aspgren med bestämdhet, att han försökt hjälpa den norske stationskarlen Forsberg över till Sverige. Han hade heller icke kännedom om, att någon annan av den svenska tågpersonalen försökt hjälpa Forsberg i sådant hänseende.

Vidare hördes

stationskarlen nr 5347 Wiklund, som uppgav:

Han vore placerad i Vassijaure. Den 23 februari 1945 hade han tjänstgjort som tågbefälhavare i tåget nr 94 från Vassijaure till Björnfjell och därefter i tåget nr 2831 från Björnfjell till Vassijaure. Under resan till Björnfjell hade Wiklund åkt i FO-vagnen. Som sovvnagsbevakare på norskt område hade stationskarlen nr 5241 Aspgren medföljt samma tåg. Aspgren hade under färden till Björnfjell åkt i sovvnagen. Mellan Riksgränsens hållplats och den geografiska gränsen hade Wiklund påträffat en extra ordinarie

banvakt vid namn Arne Lundgren inne i FO-vagnens lastrum. Lundgren hade haft uniforms-
mössa på sig. Han hade icke haft någon uppgift att fylla i något av tågen. Wiklund hade
likväl låtit Lundgren medfölja till Björnfjell, enär han icke velat avvisa honom från
tåget. Vid det sedvanliga uppehållet i snögalleriet vid den geografiska gränsen hade
ett antal uniformsklädda män stigit på tåget och medföljt till Björnfjell. Tåget nr 94
hade ankommit något försenat till Björnfjell. Sedan tåget stannat, hade Wiklund till
att börja med kopplat isär tåget mellan F4-vagnen och FO-vagnen. F4-vagnen skulle näm-
ligen bortväxlas från tåget. Frånkopplingen av loket från F4-vagnen hade verkställts
av den norske stationsskarlen Forsberg. Wiklund hade icke samtalat med Forsberg vid det-
ta tillfälle, enär Forsberg strax efteråt medföljt tågloket till bangårdens västra ände.
Huruvida Forsberg jämväl medföljt tågloket, då det via spår 3 växlots in mot vagnarna
från bangårdens östra ände, kunde Wiklund icke uttala sig om, enär han icke sett detta.
Sedan Wiklund verkställt den förenämnda isärkopplingen, hade han gått fram till CO-vag-
nen och hämtat de å denna uppsatta slutsignalerna, vilka han överfört till FO-vagnen.
Medan Wiklund höll på härmed, hade tågloket hunnit växlas fram mot vagnarna på spår 2.
Kopplingen av loket till vagnarna i tåget nr 2831 hade troligen utförts av stationskar-
len Forsberg. I varje fall hade icke Wiklund verkställt kopplingen. Wiklund hade dock
icke sett Forsberg utföra kopplingen i fråga. Wiklund hade utfört bromsprovningen i tå-
get nr 2831. Loket hade stått mellan stationshuset och ett öster därom beläget bostads-
hus. Wiklund hade efter bromsprovets utförande icke varit framme hos lokföraren. Han ha-
de i stället gått in på tågexpeditionen och erhållit klart för tåget till Vassijaure av
tågexpeditören. Utkommen på pattformen, hade Wiklund begivit sig i riktning mot loket
och visat avgångssignal. Tåget hade efter avgångssignalen omedelbart satts i rörelse.
Samtidigt som Wiklund visade avgångssignal och ropade avgång, såg han, hursom stations-
karlen Forsberg sprang rätt över spåret framför loket, varefter han försvann ur Wiklunds
åsyn. Wiklund tog därefter plats i CO-vagnen, som gick närmast loket. En tysk militär
hade vid avgången stått på trappsteget till CO-vagnen åt stationssidan till. Denne hade
tydligt observerat Forsberg, ty Wiklund såg, att tysken gick över till vagnens andra
sida, där han öppnade ett fönster och tittade ut. Tysken gjorde emellertid inget försök
att stoppa tåget i Björnfjell, utan tåget fick fortsätta. Igångsättningen av tåget hade
skett med normal hastighet. Wiklund medförde under resan en konduktörstång. Han hade
icke begagnat sig av denna till att låsa upp någon dörr i tåglokets A-hytt. Wiklund hade
icke varit uppe på loket under dess uppehåll i Björnfjell. På särskild fråga, om Asp-
gren vid något tillfälle under tåguppehållet tillsagt Wiklund att bevaka sovvagnen, medan Asp-
gren gick in på tågexpeditionen, förklarade Wiklund, att detta vore möjligt men att han
icke kunde minnas det. Wiklund kunde icke erinra sig, att han sett extra ordinarie ban-
vakten Lundgren under tåguppehållet. Däremot hade han helt flyktigt sett Asp-
gren inne i

den upplysta sovvagnskorridoren.

Wiklund vitsordade, vad Aspgren uppgivit beträffande det som tilldragit sig under tåguppehållet i snögalleriet med tillägg att han ropat "avgång", sedan en tysk militär ropat "fertig".

På särskild fråga förklarade Wiklund, att stationskarlen Forsberg någon vecka före den 23 februari omtalat för Wiklund, att han "skuggades" av tyskar i Narvik.

Wiklund förnekade med beständhet, att han gjort försök att hjälpa Forsberg över till Sverige. Han hade heller icke kännedom om, att någon annan av den svenska tågpersonalen försökt hjälpa Forsberg i sådant hänseende.

Aspgren anförde härefter: Under uppehållet i Björnfjell hade extra ordinarie benvakten Lundgren omtalat för Aspgren, att han blivit tilltalad av en tysk polis inne i sovvagnen. Tysken hade på norska frågat, vad Lundgren hade för funktion i tåget. Asp-gren hade tillsagt Lundgren att taga plats i en av sovvagnskupéerna samt yttrat: "Där ser du hur det går; vad hade Du med över att göra". Lundgren hade därefter under återstoden av tåguppehållet suttit i en av sovkupéerna.

Grafström och Rytting tillfrågades härefter, huruvida de fortfarande påstodo, att det var stationskarlen nr 5347 Wiklund, som verkställt kopplingen mellan tågloket och vagnarna ^{i tåget} nr 2831. Båda förklarade att det, såvitt de kunde minnas, varit Wiklund, som verkställt denna koppling.

Wiklund, därom ånyo tillfrågad, vidhöll fortfarande, att det, såvitt han kunde minnas, icke varit han, som verkställt kopplingen ifråga.

Slutligen hördes

tulluppsyningsmannen Karl Philip Törnquist, som berättade:

Han hade den 23 februari 1945 å tjänstens vägnar medföljt tåget nr 94 från Kiruna C till Björnfjell samt därefter tåget nr 2831 från Björnfjell till Vassijaure. Under uppresan med tåget nr 94 hade han verkställt kontroll av pass med flera handlingar hos passagerarna i tåget. Tåget hade stanat i snögalleriet vid den geografiska riksgränsen och ett antal uniformsklädda tyskar hade stigit på tåget därstädes. Vid ankomsten till Björnfjell hade tåget troligen intagits på spår 2. I varje fall hade det icke ingått på spår 1, enär Törnquist mindes, att ett annat tåg stått på detta spår. Tåg 94 hade ankommit i något så när rätt tid till Björnfjell. Tåget nr 2831 hade avgått tidtabellsenligt från stationen. Törnquist hade hela tiden uppehållit sig inne i vagnarna, vilka han gått igenom flera gånger. Däremot hade han icke varit uppe på loket. Det vore icke brukligt att tullmännen gingo upp på loket i andra fall än då de hade särskild anledning därtill. Förutom lokpersonalen hade tre svenska järnvägstjänstemän varit med tåget till Björnfjell. En av dessa hade haft till uppgift att bebaka sovvagnen. Törnquist hade sett honom gå av och an i sovvagnens korridor under tåg-

uppehållet. Såvitt Törnquist iakttagit, hade han icke någon gång under uppehållet lämnat sovvagnen. Vidare hade Törnquist sett stationskarlen nr 5347 Wiklund under uppehållet i Björnfjell. Wiklund hade deltagit i växlingen. Den tredje järnvägstjänstemannen kände Törnquist endast till utseendet. Såvitt Törnquist sett, hade denne järnvägstjänsteman icke lämnat tåget under uppehållet i Björnfjell. Törnquist hade träffat honom i gången till den vagn, som gick närmast intill sovvagnen, och pratat en stund med honom. Törnquist hade icke sett, att någon av den svenska tågpersonalen varit i förbindelse med stationskarlen Forsberg eller någon annan av den norska stationspersonalen. Törnquist kände stationskarlen Forsberg till utseendet. Han hade emellertid icke sett honom vid något tillfälle under tåguppehållet i Björnfjell.

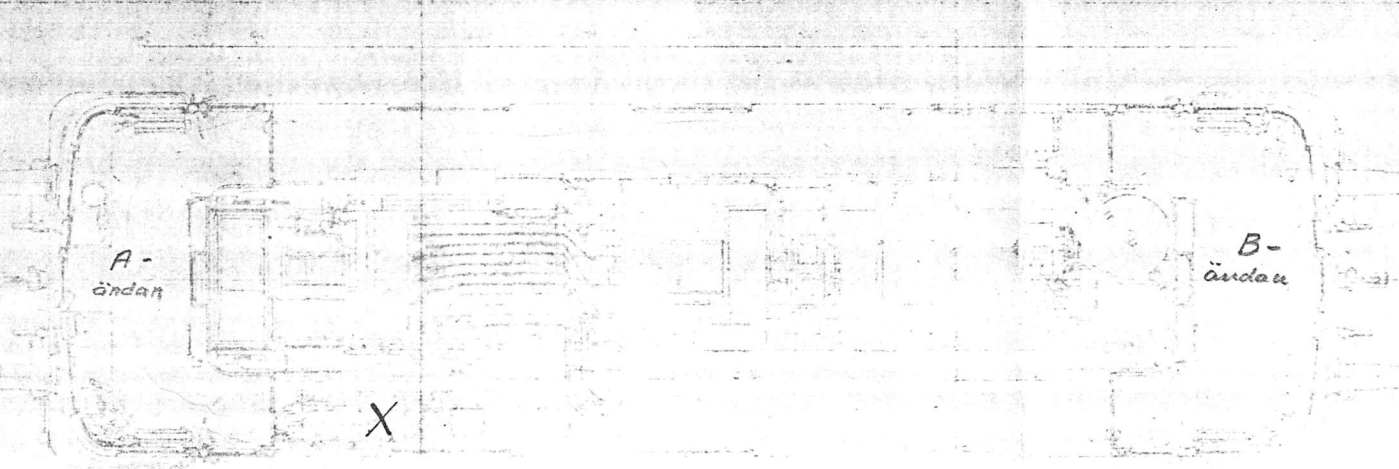
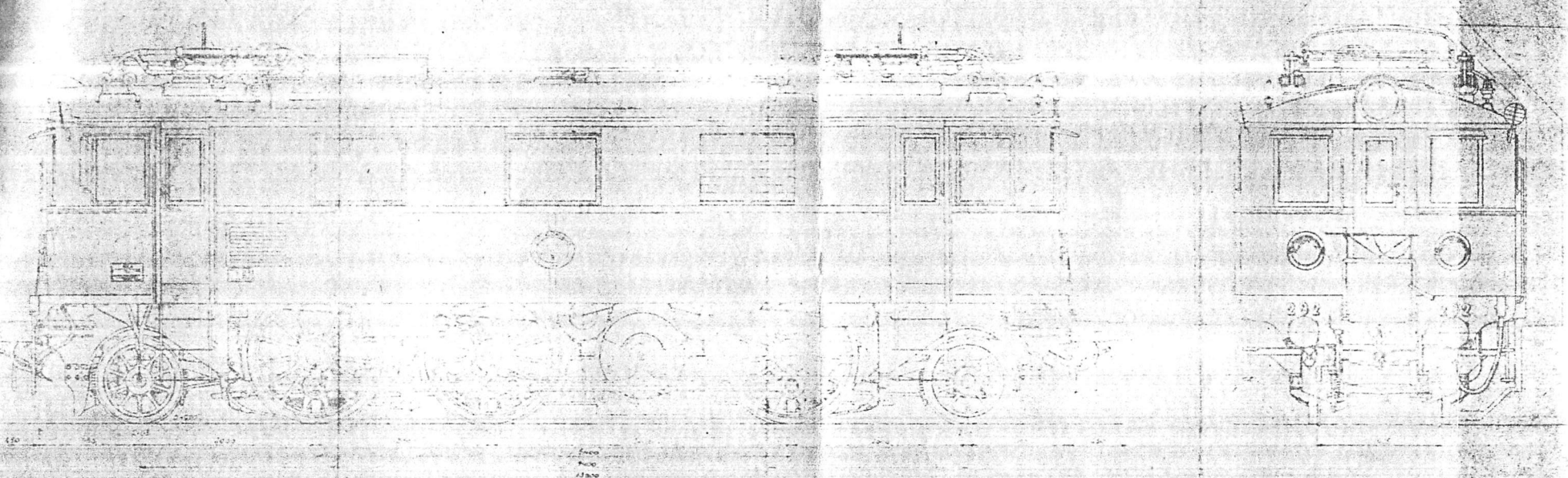
Då tåget nr 2831 satts i rörelse, hade Törnquist gått in i finkan för att undersöka, om det fanns något tullpliktigt gods med i denna. Därefter hade han återvänt till personvagnarna för att se, vilka som medföljde i dessa. Törnquist hade icke kunnat förstå, att tåget vid avgången från Björnfjell satts i gång anmärkningsvärt sakta. Igångsättningen hade förefallit Törnquist normal. Tåget hade som vanligt stannat i snögalleriet på norska sidan. Törnquist hade därvid öppnat dörren till den vagn, i vilken han åkte. Troligen hade det varit vagn nr 2, från loket räknat. Han hade sett två uniformsklädda tyskar stå nere på marken utanför vagnen. Medan Törnquist stått och tittat ut, hade han hört skrik från det håll, där loket stått, såsom om folk hållit på att slåss. Törnquist hade i anledning härav frågat en av tyskarna, vad det var fråga om. Mannen hade emellertid endast skakat på huvudet. Strax därefter hade tåget avgått från snögalleriet. Törnquist hade återvänt in i vagnen. Då denna passerade den plats, där loket nyss stått, hade han sett en pojke ligga framstupa i snön, med armarna framför sig. I en halvcirkel omkring honom hade stått tyska militärer. Törnquist hade i pojken igenkännt den norske stationskarl, som brukade biträde vid växlingen i Björnfjell. Han kände igen honom på hans svarta mössa med öronlappar. Vidare tyckte han sig se, att den i snön liggande pojken var av ungefär samma längd, som den nämnde stationskarlen. Tåguppehållet i snögalleriet hade icke varit av någon längre varaktighet. Dock hade tåget stått något längre än det brukade göra. Törnquist hade stigit av tåget i Vassijaure.

Upprepat och vidkänt.

Då intet vidare förekom, avslutades förhöret.

Som ovan

In fidem:

ELEKTROLOK LITT D

TOTAL VÄGT	80
MAX FÄSTIGHET MED SNALLTAGSVÄXEL	100
MAX FÄSTIGHET	75
MAX FÄSTIGHET	550-600
DRAGKRAFT	900
TOTAL MOTOREFFEKT	17
	1660-2000

X Den norske stationskarlen Forsbergs plats i Dk-loket nr 444, då han anträffades.